

Ilyen a világ! (7)

„hogy mindnyájan egyek legyenek”

Szép kiállítású könyvet hozott a posta Németországból a Katolikus Magyar Egyetemi Mozgalom kísérőlevelével, mely szerint a Katolikus Szemle kiadásában megjelent könyv az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem és a Katolikus Magyar Egyetemi Mozgalom által közösen rendezett ökumenikus találkozójának anyagát 160 oldalon a 13 országból egybegyűlt, 240 magyar részvételével megtartott, hatnapos találkozó előadói anyagát tartalmazza – „A keresztény és magyar lelki egység mai kérdéseiről”.

A kötet 12 elhangzott előadás szövegét idéz. Az előadók: Balla Bálint egyetemi tanár, szociológus (Berlin); Bárczay Gyula ref. lelkész (Basel); Békés Gellért rk. teológiai tanár (Róma); Cseri Gyula ref. lelkész (Mainz); Gánóczy Sándor rk. teológiai tanár (Párizs); Hanák Tibor filozófiai író (Bécs); Morel Gyula egyetemi tanár, szociológus (Innsbruck); Cs. Szabó László író (London); Teichmann Jakab főrabbi (Zürich); Tóth János nemzetközi jogász (Genf).

Ez a cikk többet akar nyújtani szokásos tartalmi ismertetésnél, és bizonyos veszélyérzettől vezetve kiemeljük azokat a részeket, amelyek mögött egészen más szándékokat vélünk felismerni, mint a keresztény egyházak közti együttműködést.

Egyházi önkritika

Az első, ami szembetűnő, hogy a római katolikus Egyház teljesen feladja a merev álláspontot, és az egység érdekében nem csupán engedményeket tesz, hanem történelmi önkritikát is gyakorol.

Békés Gellért: „Joggal merül fel a kérdés: egyáltalán van-e még mondanivalója a kereszténységnek az ateista humanizmus szekularizált világában? A kérdés annál súlyosabb, mivel az újkori ember lázadása szellemtörténeti szempontból megokolt, s jözanul gondolkodó hívő ember nem tagadhatja, hogy a felvilágosodás, a tudományos haladás és az általános műveltség az ember létét és fejlődését biztosító társadalmi intézmények terén kétségkívül nagyban előmozdította az emberibb világ kialakításának ügyét”.

Az előadóban még felvetődik a kérdés, hogy vajon az intenzívebb racionalizálással nem kerül-e az egyén szabadsága az áldozati oltárra:

„Ma nem az egyház vagy a vallás veszélyeztetési személyi szabadságának és szociális kötelességének összhangját, hanem az ateista humanizmus szekularizált világa és racionalizált társadalma. Az evangéliumi üzenet ma éppen a humánus megőrzése, az emberi együttélés, a társadalmi igazságosság s a nemzetközi béke biztosítása végett időszerű, s az egyházaknak ezen időszerűség jogán kell közös felelősséget vállalniuk a mai emberért.”

De amikor Békés Gellért előadásának konklúziójához ér, egyháza feladatáért mégsem az egyén, vagy éppen nem a racionalizált világ kitaszítottjait, a régi múlttal, hagyománnyal bíró keresztény népekért szólal fel, hanem sietve feltesz egy divatos hanglémet: „Testvéri együttérzés minden emberrel, főleg az emberi örökségükből kitaszítottakkal, közös erőfeszítés tisztességes életkörülményeik, munkájuk, társadalmi jogaik biztosítására, a fejlődésben lévő népek ügyének támogatása, amit ma felelősséggel vállalni kell”.

Pót-világnézet

Hanák Tibor megállapítja, hogy: „Az ideológiák a széteső keresztény világkép és erkölcsi rend nyomában keletkezett mentőkísérletek, kiegészítő

Kedves Olvasóim!

Az egységes világhatalom programjának fontos hatalmi tényezője lett a Szovjetunió a második világháború utáni nagyhatalmi rendben. Nagy területen sokféle népet összefogó gazdasági és politikai hatalomként fontos szerepet kapott az úgynevezett Harmadik Világ országainak kommunista államszerkezetbe kényszerítése terén. A világ két táborba – liberalista, szocialista – szervezetten készült egységesülni. A Szovjetunióban megerősödött (a sztalinizmust elvető) intrenacionalista elkötelezettség,

mindegyre alkalmassá vált a következő történelmi szerepére. Ugyanakkor a koegzisztenciás állapotból kooperációba fejlesztett amerikai politika szorgalmazására Nyugat-Európában enyhülési, majd a szovjet rendszert elfogadó irányzatok keltek életre. Eurokommunizmus Franciorszámban, Olaszországban, Ostpolitik Németországban. A Vatikán sem maradhatott ki, ott a Keleti Politika mutatott rossz példát a híveknek, a kommunista hatalom elfogadására. Végülis a terv más úton látszik manapság megvalósulni. Csapó Endre

műveletek, a társadalmi mozgalmak tudatos támaszai, a szociális törekvések és a tudományos gondolkodás összefogásának, vegyítésének termékei, vagy pedig épp az irracionális hiedelmek. Az objektív ható rendszerek megingása, a hierarchikus (teocentrikus) világnézet kiüresedése hozta létre a pótvilágnézeteket, kiegészítő elveket, az ideológiákat”.

A filozófusok általában tagadják az egyházi filozófiának a képességét a modern élet követelményei kezelésével, bár az is kimutatható, hogy új, tetszetős, bizonyos rétegekre nézve hasznos elméletek propagálása létesített filozófiát az egyház működési területének korlátozása céljából. Amennyire egyházi monopólium volt a filozófia a középkorban, olyannyira válik a marxisták monopóliumává ma, és valószínűleg téved az egyház abban, hogy ha elismeri a marxista filozófia létjogosultságát, akkor – a második helyen – még biztosíthatja a létét. A „szekularizációs” folyamat végén az egyháznak már semmilyen szerepe nem marad. (Szekularizált világnak nevezik azt az állapotot, amelyben az egyházaknak már nem lesz szerepük.)

Bár az ismertetett Ökumenikus Találkozó célja az volt, hogy: „megvitasssa a keresztény és magyar lelki egység kérdéseit, a rendezők szükségesnek látták meghallgatni egy zsidó teológus véleményét is arról, hogy „mi az, amit a hívő zsidó ember időtálló értéknek tekint vallásában”.

Dr. Teichmann Jakab zürichi főrabbi az alábbiakban válaszolt:

„1). A zsidó hívő csak egy örökérvényű szövetséget ismer el, amit Isten az emberrel kötött; ez Mózes közvetítésével történt és a Sinai kinyilatkoztatással kapcsolódik össze. »Új Szövetséget« csak ennek megújításaként, vagy helyesebben ennek, mint más népekre való alkalmazását tudja felfogni, de semmiképpen sem úgy, mint valami, az előzőnél magasabbrendű kapcsolatot Istennel. 2). A Sinai kinyilatkoztatásban, amely a szövetség alapja, Isten nemcsak önmagát, hanem törvényeit is kinyilatkoztatta. A zsidó hívő – mint a keresztény is, akinek hitéhez tartozik, hogy higgyen az ószövetségi kinyilatkoztatásban – ezt a törvényt, a Tízparancsolatot, örökérvényűnek tekinti. 3). A zsidó vallás alapvető hittétele az egy Isten tana. »En vagyok az Úr, és senki más: rajtam kívül Isten nincsen!« (Izaiás, 45. 5). Bizonyos értelemben »szent háromságról« is lehet beszélni a zsidó vallásban, amennyiben maga Izrael az Isten fia, a Sinai kinyilatkoztatás pedig Isten Lelkének megnyilvánulása, Isten ismeretének és parancsának közlése. 4). A zsidó hívő Isten választott népének tekinti a zsidóságot. Ezt a kiválasztást a Sinai kinyilatkoztatás és a Mózes által kötött

szövetség pecsételi meg. De a kiválasztásnak nincs kizárólagos értelme: Isten népe úgy tekinti a keresztény egyházakat, mint Izrael örökségének részeseit. A hívő zsidóság azt tartja, hogy hite az istenhit örökös megújulásának forrása a népek közt. Zsidó fel fogás szerint nem arra van szükség, hogy zsidó vallásra térjenek az emberek, hanem hogy visszatérjenek az istenhit zsidó forrásához. A zsidó nép éppen az üdvösség történetében betöltött szerepe miatt az idők végéig fennmarad, mert Izrael az isteni üdvösség közvetítője a világban. 5). A zsidó hívő nem valami áteredő büntől való megváltásban látja az üdvösséget, s nem fogadja el, hogy Isten fiának feláldozásával valósítja meg azt. Az üdvösség egyedül Isten parancsainak megtartásában áll.”

Szabatos megfogalmazásban

Teichman tömör, szabatos fogalmazása közli velünk, hogy: 1). a zsidó hívő semmit nem ad fel eddig vallott hitelveiből; 2). a Tízparancsolatot örökérvényűnek tekinti; 3). nem Jézus a messiás, hanem Izrael; 4). az üdvösséget közvetítő Izrael maga a zsidó nép; 5). nincs szükség megváltásra.

Érdekes, különleges elmélet: nem a zsidó vallás, hanem a zsidó nép kap ebben történelmi szerepet. A vallások fokozatában Isten és a többi felekeztek között áll a zsidó „nép”. Nagy lépés a Krisztus-gyilkosság vádját alól a Krisztus-szerepe ültetés.

Ikvay László katolikus pap bővebb magyarázatot adott az értekezleten Teichmann előadásához, de mindjárt a bevezetőben elvetette a súlykot, nyilván nem értette meg az előadót:

„Dr. Teichmann előadásából számkunkra nyilvánvaló, hogy Izrael népe az általános üdvösségnek első elfogadója, Isten választott népe, amellyel szövetséget kötött, és a Tízparancsolatban olyan törvényt adott számára, amely kitér a páratlan erkölcsi színvonalával, és az egész emberiség közkinse lett. Egyistenhite egészében új elem az emberiség történetében, és a személyiség fogalmával ajándékozott meg minket. Mindezt a legmesszebbmenően elismerjük, közös kincsünknek tartjuk, amelyet Izrael népétől kaptunk, és Istennek az Ószövetségben adott kinyilatkoztatásának tekintjük.

Mivel tehát ily módon az Ószövetség lényegesen hozzátartozik a kinyilatkoztatáshoz, ezért az ökumenének szükségképpen ki kell terjednie Isten választott népére is, amely nekünk a Megváltót adta. Isten népének az egysége ugyanis, csak akkor éri el beteljesülését, amikor Izrael egyesül a keresztényekkel. Ha tehát ökumenikus törekvésünk Isten egész népének egyesítésére irányul, nem szabad megfélekednünk az első szövetség

népéről, Izraelről sem, mivel az Újszövetség népe Izrael nélkül nem éri el teljes egységét.”

Statikus zsidó hit

Ikvay tévedését abban látjuk, hogy dr. Teichmann nem szövegezte a zsidó nép ökumenikus beolvadásáról, ellenkezőleg a statikus zsidó hitről, az istenhit változatlan zsidó forrásáról, az idők végéig betöltendő történelmi szerepről szövegezte. Ikvay mást árul, mint ami a csomagban van. Ugyancsak az ő megfogalmazásából tudjuk meg az alábbiakban a II. Vatikáni Zsinat nyilatkozatát a zsidó nép irányában:

„A II. Vatikáni Zsinat egy nyilatkozatot hozott nyilvánosságra, amelynek jelentősége egészen egyedülálló a hivatalos katolikus egyházi megnyilvánulások terén. Ez a dokumentum leszögezi, hogy az Újszövetség népét szoros kapcsolat fűzi Ábrahám nemzetségéhez, mert a keresztények hitének gyökerei lenyúlnak az Ószövetség népének hitébe. Egy és ugyanaz az Isten fordult oda az emberekhez a pátriárkákban, Mózesben, a prófétákban keresztül s végül Krisztus által, és ugyanaz az, aki kinyilatkoztatta magát nekik. A hit, mint válasz erre, lényegében mindnyájunkban azonos: engedelmeskedés Isten hívása iránt. Ilyen értelemben mondja Szent Pál a galatákhoz írt levelében: »Aki hitből él, Ábrahám fia« (3. 7). Majd a római levélben Ábrahámról, mint »mindnyájunk atyjáról« beszél (4. 6). Az Egyház önmaga előképét látja az egyiptomi fogságból való kiszabadulásban és az ígéret földjére való vándorlásban.

A zsidóságról szóló zsinati nyilatkozat leszögezi, hogy az Egyház nem felejtheti el, hogy Izrael közvetítésével kapta az ószövetségi kinyilatkoztatást. Isten kinyilatkoztatása az emberiség számára nem csupán a názareti Jézussal kezdődik. Ő hozta el Isten eddigi közléseinek beteljesülését. De az nem válik általa feleslegessé, hiszen lényeges része az egész kinyilatkoztatásnak, és éppen ezért pótolhatatlan az Egyház számára. Ezt a kinyilatkoztatást a zsidó nép által kaptuk, amely még mindig hiszi a kinyilatkoztatást és bízik benne. Ez mély kapcsolatot és köteles hálát jelent a zsidók iránt, Jézus maga is többször kijelentette, hogy nem megszüntetni, hanem beteljesíteni jött a törvényt. Helytelenül fejezi ki tehát a való helyzetet az a felfogás, amely szerint az Egyház egyszerűen felváltotta volna a zsidó népet üdvörténeti szerepében.

E zsinati nyilatkozat, hivatkozva Szent Pálnak a rómaiakhoz írt levelében tett tanúságtételére, leszögezi, hogy Isten egyedülálló méltóságra választotta ki ezt a népet, meghívta az istenfiúságra és szövetséget kötött vele. Ezzel egyedülálló ígéreteket kapott, még mindig Isten különleges irgalmát élvez, és

nem szűnt meg meghívása a végleges üdvözülésre. Bár nem hallgatja el, hogy a zsidó nép nagy része nem fogadta el az evangéliumot, ennek ellenére megmarad Isten kiválasztása és meghívása.”

Mi még úgy tanultuk a hittant, hogy a római katolikus volna az egyedüli üdvözítő egyház. Ikvay László szerint a II. Vatikáni Zsinat a zsidó népet jelöli erre a szerepre, nota bene nem a vallást, hanem a népet, azokkal együtt, akik nem fogadták el az evangéliumot. A zsidó nép ebben a szerepben, az egyedülálló ígéret birtokában aligha fog ökumenikus szellemben elvegyülni a többi népek között, mint ahogy Ikvay állítja.

Általában, hogyan kapcsolódik az egész elmélet mindabba, amit eddig hittanban tanultunk, vagy akár a modern, szekularizált polgári felfogásba? Átruházta-e valóban a II. Vatikáni Zsinat az „istenfiúság” szerepét Jézus Krisztusról a zsidó népre? Úgy kell-e értenünk Ikvay László megfogalmazását, hogy Rómában leváltották Jézus Krisztust az üdvözítő szerepéből? Nehéz itt eligazodni, mert újságjaink nem tájékoztatnak, papjaink nem oktatnak minket, könyv nem jelenik meg arról a nagy változsról, amelyről itt, a Katolikus Szemle gondozásában kiadott könyvben az ökumenikus szervezkedéssel kapcsolatban olvassunk.

Cseri Gyula református lelkész kijelentette, hogy a római katolikus egyház a II. Vatikáni Zsinattal döntő módon bekapcsolódott a protestáns és ortodox egyházak ökumenikus mozgalmába... VI. Pál pápa 1964. január 6-án Betlehemben tett kijelentése: „Az akol ajtaja nyitva áll”, **Marcel Praderwand** válaszolt a Ref. Világszövetség 1964 augusztusában Frankfurt/Mainban tartott 19. nagygyűlésén: „Semmi esetre sem kívánunk Rómához visszatérni”. A katolikus univerzalizmus ellen szólva a református lelkész kijelentette, hogy az Újszövetség maga is már bizonyos teológiai pluralizmust képvisel, amelyen belül megáramadó a „katolizáló” tendencia is. Ez semmi esetre sem jelenti azonban a mai katolikus egyház Krisztustól származtatott közvetlen megalapítását.

Ez a két világos nyilatkozat adja a találkozó református hozzájárulását, mely merev és határozott. Egységet igen, ha annak érdekében csak a katolikusok hoznak áldozatot.

Kálvini elv?

Hallgassuk most meg **Gánóczy Sándor** r. k. teológiai tanárt:

„Kálvini maga hangoztatta Jézus ígéretét Máté 18, 20 szerint: „Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük”.

Ha ezt a szép gondolatot az olvasó szöveg szerint akarja értelmezni, vagy feltételezi, hogy Kálvini is így értelmezte, nyilván tévedésben van, mert a római katolikus teológiai tanár mást mond:

„Kálvini nem misztikusan értelmezi ezt a Jézus-mondatot, hanem ekkleziológiai alapelvként. Másszóval, ezt a mondatot idézve arra gondol, hogy ott, ahol két vagy három Krisztusban hívó ember társul egymással, máris egyház alakul. Nem egy adott egyházi hagyomány követése, nem egy adott egyházi tekintély elfogadása, nem egy szervezetbe való beilleszkedés a mérvadó.”

No, lesz itt most már „egyház” bőven, minden bokor alatt kettő. Csak fel kell újítani ezt az állítólagos kálvini elvet. Pápa sem kell, pap sem kell:

„Azok a keresztények, akik bátran azt a formáját választják a kereszténységnek, amelyet a pápai inkvizíció tűzzel-vassal üldöz, elég ha társulnak,

máris evangéliumi egyházi közösséget alkotnak. A közösség tagjai maguk válsztanak maguk közül egy lelkipásztort, akinek az igehirdetés mellett az Úrvacsorát is joga van kiszolgáltatni.”

Ezt a történelemből elővett példát a mai világgal állítja párhuzamba a felszólaló:

„Beszéljünk konkrétan: mit észlelünk napjainkban? Az adott faji, nemzeti, társadalmi, családi, vallási, világnézeti, erkölcsi és felekezeti keretek megrendülését. Az emberiség megpróbál másként társulni és csoportosulni, mint a múltban... S ennek ellenére még a forradalmárok sem kívánják a fennálló intézmények maradéktalan, azonnali megsemmisítését. Jellemző, hogy még a marxisták is a békés egzisztencia berkeiben kívánják az osztályharcot folytatni. Mindenhol a dialektikus egyensúlyt keresik a meglévő és a létesítendő dolgok között. Ez történik egyházainkban is... Ebben a világban időszerte mutatkozik a kálvini reformdialektika. Csak úgy remélhetjük, hogy a kereszténység nem veszíti el identitását, azonosságát a szekularizált világban, ha keresztény szellemben párbeszédet kezd ezzel a világgal egy közös emberszolgálat megtervezésére. Amennyiben Kálvini öröksége erre indítást ad, időszerte és hasznos. Nemcsak a református, vagy protestáns egyházaknak hasznos, hanem minden egyháznak, s következőleg az egész társadalomnak. Ebből a szempontból ez az örökség ökumenikus örökség.”

Még jó, hogy Gánóczy Sándor említi az „ökumenikus” szót, különben azt gondolnánk, hogy politizál. Még jó, hogy megnyugtat, hogy a dialektika azokkal akik „az adott faji, nemzeti, társadalmi, családi, vallási, stb” keretek megrendülését előidézték, mindenki részére hasznos. És ehhez a folyamathoz feltalálta a kálvini reformdialektikát, hogy a szétbomlásnak reformatori lendületet adjon. És amikor már nemzeti, társadalmi, családi és vallási kereteink „dialektikus egyensúlyba kerülnek” – mondjuk a vasfüggöny mögötti marxistákkal, keresztény identitásunk önrzetével párbeszédet kezdünk „ezzel” a világgal (itt egy kicsit pontosabban meghatározás illlett volna) „egy közös emberszolgálat megtervezésére”, hacsak ott már azt nem tervezték meg – amióta azt hangoztatják, hogy a legfőbb érték az ember: akkor aztán segíthet már a tudós teológus, mint ama székely paraszt, aki, mikor a jég verte a termést, szintén beállt segíteni.

Még csak a felénél tartunk a könyvnek – rövidebbre kell fogni – pedig itt jó lenne bőven idézni Cs. Szabó László „Katolikus és protestáns szellem a magyar történelemben” című remek tanulmányából. Végre egy írás, amely megfelel a könyv címlapján csillogó alcímnek: „Közös felelősség népünkért”. Kellemes oázis, szellemi sziget ez az írás ebben a könyvben és egyetlen figyelmeztetés: hogy megvan a magyar (!) ökumenia már régtől, a kezdettől fogva. Valóban – mi is úgy érezzük – hogy nincs szükség magyar talajon (és itt a határokon túl élő egyhármad magyarországra is gondolunk) ökumenikus szövegekkel mozgást előidézni.

Prohászkaról persze még Cs. Szabó Lászlónak sem illik emlékeznie, de igaz, ez az egész könyv katolikus papjaival, katolikusok pénzén kiadva is, hallgat Prohászkaról, aki ezelőtt ötven évvel írta: „Fogjunk baráti kezét s dolgozzunk a megértésen, mely építi s ível az aranyhidakat Pannonhalmra és Debrecen, Esztergom és Eperjes közt, közelebb hoz testvért testvérhez, keresztényt keresztényhez a közös nagy ellenség, a keresztény kultúra

megmélyezői, keresztény magyarságunk sírásói ellen”. De hallgat ez a könyv arról a magyar főpapról is, aki teljessé tette a keresztény egységet az országban, akinek szimpla kis foszforreszkáló kereszt-jelvényét tüntetőleg hordta az ország katolikus és protestáns magyarja 1946-ban: Mindszenty Józsefről nincs egy szava sem ennek a könyvnek.

Felelősség?

Ennek az „ökumenikus” találkozóknak a lényegét, az eddig ismerttetett megközelítések után, Tóth János nemzetközi jogász fejtette ki, olyan világosan, hogy – ha az eddigiekre esetleg azt lehet mondani, hogy eltűntek, félreértettük, – az ő világos fogalmazása után nem lehet kételyünk a tekintetben, hogy joggal féljük a magyar kereszténységet az ilyen egyénektől. Előadásának a címe:

„Felelőségünk egyházunkért”:

„Felelőségről akkor szoktunk beszélni, amikor nem úgy mennek a dolgok ahogy kellene és elviselhetetlen helyzetbe jutottunk. Történelme során az emberiség most először van abban a helyzetben, hogy a föld minden lakosának szükségletét ki lehetne elégíteni, helyett azonban az emberiség saját fennmaradását veszélyezteti. A helyzet fölött akkor lehetne úrrá válni, ha egy jól működő világszervezet hozná rendbe az emberiség házatát.”

Az egyház feladata?

Aki figyelmesen olvassa az újságokat és folyóiratokat, annak ez a fenti következtetés világosan hasonlít a kommunizták és szélsőséges baloldaliak állandóan szajkózott témájához, hogy a világ vesztébe rohan, és a nemzetközi anarchia megszüntetése és a világbéke megteremtése érdekében meg kell szüntetni az önálló nemzeteket – a háború magvait – és egy világszervezet diktatórikus hatalma alá kell vonni a föld összes lakóit. Ez a világszervezet, vagy világhatalom filozófusok és tudósok irányítása alatt gazdálkodik a föld javaival és a munkaerővel, és – természetesen – az emberiség javára korlátok közé szabja a szaporodást és gondoskodik az emberek összes testi-lelki szükségletéről. De hallgassuk csak tovább Tóth Jánost:

„Ma szekularizált világban élünk, ez a tény konferenciánk egyik kiinduló pontja. Az európai felvilágosodás óta a szekularizált öntudat szakított a vallással, saját morális és vallási eredetnek tudatát háromszáz év óta a gondolkodásából száműzte. Így ma nagyon sok embernek Isten neve és az utolsó ítélet fogalma jelentőségét veszítette. A tudomány és a technika a szekuláris öntudaton, annak racionalitásán nyugszik, sajátos kifejezőmódot alakított ki, ezt használja a mai «civilizált» emberiség. A vallás mitológikus fogalmakban fejezi ki az emberiségnek morális tapasztalatait; a technika kifejezési formája ezzel mit sem tud kezdeni, és így ezt nem veszi tudomásul. Így világunk két kultúrára hasadt: a tudomány és technika világára és a humanizmus kultúrájára, annak két változatával, a vallásos és szekularizált irodalmi és művészeti világgal.”

Ebben az öt mondatban az előadó azt állítja, hogy a tudomány és technika világának, a mai civilizált emberiségnek Isten neve nem jelent semmit, tehát istentelen. A vallás csupán mitológiai fogalmakban gondolkodik, ami nyilván idejét múltá és ezért azt ajánlja, hogy: „Az ismeretelmélet felől megközelítve a felelőség tárgya az, hogy az emberiség tudat-hasadása tudományra és humanizmusra meg-

szűnjék, hogy tudomány és vallás között megértés jöhessen létre”. Nem egészen világos, hogy mit akar a szerző: az egyház közeledjen-e az istentelenségben leledző tudomány felé, vagy a tudomány fogadjon be mitológikus fogalmakat? Minden esetre kimondja a továbbiak során, hogy: „a feladat pedig elsősorban az egyházra hárul”.

A továbbiakban bőven használja: a világ új rendje, jog, szabadság, felelőség, kötelesség kifejezéseket, az emberiség életének új értelmét, a történelem új fejezetét, mely alapokon felépülhet a kellő hatásokkal működő világszervezet. És hogy Tóth János nem a tudomány, hanem az egyházak reformját sürgeti, az a további fejezetekből kitűnik. A reformokra azért van szükség szerinte, mert a mai társadalmi rend végórát éli. Nem használja, de általában a POST CHRISTIAN (a kereszténység utáni) ERA elnevezést alkalmazza a kialakulóban levő társadalmi rendre. Elég jó eladó ügynöke ennek Tóth János nemzetközi jogász, mert portékáját Istennel, Krisztussal dekorálja: „Isten megújít bennünket. Krisztus azt akarja, hogy egyháza mintegy mintaként előrevetítse az emberi közösség megújulását. Istentek megvan a hatalma ahhoz, hogy Krisztusban új emberiséggé alakítsa át bennünket.”

Ezt figyeljük meg: „... az ideológiák és régi társadalmi rendszerek alkonnyán ... erőteljesebb az igény, hogy az egyház szabaduljon ki az elmúlásra ítélt társadalmi rendszerekből, saját megújulásával mutasson utat és adjon energiát az emberiség megújulására az új világrend felépítésére”. Vajon milyen társadalmi rendszert ítétek elmúlásra és kik? Ma, a második világháború utáni korszakban kétféle társadalmi rendszer van a földön: „polgári-demokrata” és „szocialista”. Az egyház azon az oldalon működik szabadabban, amit polgári-demokratának nevezünk. Ebből a pakliból a 2. világháború befejezése óta több országot átkarjáltak a „szocialista” oldalra forradalmak útján. A baloldali politikai irodalom úgy állítja be a forradalmakat, mint a fejlődés szükséges és logikus, tehát elkerülhetetlen folyamatát a kapitalista termelési fokról a magasabb szintű kommunizmus felé. Tóth János írásából kitűnik, hogy nem a vasfüggöny mögötti forradalmakról van szó, mégis így ír:

„Az egyház és forradalmak viszonyáról változatlan heveséggel tart a vita, és ez a vitát lezárni nem is lehet. Az egyház is, mint az igazi forradalmak, a társadalom megújítását, az emberek és intézmények megújítását kívánja.”

A polgári életformáról, melynek alapja a család és nemzet, Tóth János így vélekedik: „A nacionalizmusok és ideológiák kusza szövevényében utat vesztett emberiség”. Az egyház feladatát Tóth János nem abban látja, hogy bátran kiálljon az ateizmus ellen, a családot, nemzetet felbontó bolsevizmus ellen, hogy Istent követeljen az ateizmus helyére, hogy a nemzetegyesítését követelje a fajkeverő nemzetköziség ellen, hogy a családi élet mély vallásos értelmét hirdesse az erkölcsrombolás ellen, hanem abban látja: „ami Mózes volt egykor: a nép felé hirdetni, hogy csapásokon, szenvedéseken, sivatagi vándorlásokon és annak fegyelmezésén át új létformába kell eljutnia, az emberiség átfogóan rendezett életformájába, mert ez ma az ígért földje. És a világ hatalmasainak is a szemébe kell mondania: hagyjátok, hogy Isten népe jobb hazát teremtsen a Föld minden lakójának.” A jobb hazát teremtő Isten népe mellé magát az Istent is besorolja, a falanszter-világ ügynökéül: „Isten-

nek nem késő. A föld és mi övéi vagyunk. Ha ezt tudjuk és neki engedelmesskedünk (a falanszter építésében) – átvizs minket a ránkváró tíz csapáson, száraz lábbal a Vörös-tengeren, életben tart a sivatagban, s útközben a föld egymás ellen acsarkodó népeit új nemzeté formálja és az emberi jogok tiszteléséhez szoktatja.”

Ez egyben a befejező része a „Felelőségünk egyházunkért” című fejezetnek, de Tóth János nemzetközi jogász személyéhez még egy kis adalékot fűzünk. Kedves olvasónk, Legárd László írja levelében: „Először is néhány szóval szeretnék hozzászólni a májusi számban lévő könyvismertetésedhez. 1966 októberében Malmöben dolgoztam. A magyar forradalom 10. évfordulóját a közeli egyetemi városban tartották meg a Dél-Svédországban élő magyarok, az ottani egyetem aulájában. Az ünnepi előadó Tóth János nemzetközi jogász Genfből. Ilyen családás ritkán ért és ebben nem voltam egyedül. Az ünnepi beszéd a magyar forradalom legszebb eszméit támadta, ezenkívül egyházellenes és Mindszenty személye iránt tiszteletlen volt. Beszéde nagyobb részében egy órán át arról beszélt, hogy mi magyarok jogosultak mintájú kommunizmust-szocializmust akartunk, olyant, amiért Rajk László hősi halált halt, mártíromságot szenvedett, stb. Én akkor még csak egy éve voltam nyugaton, és két hete Svédországban. Nem akartam elhinni, hogy ez megtörténhetett, fehér voltam és napokig csak ezen töprengtem: hát ez mi volt? Az ünnepély néhány rendezőjével beszéltem később, akiket ugyanúgy meglepett a botrányos eset, és végül senki sem tudta, hogy kapott meghívást ez a vörös jogász ünnepi előadóként. Két hónap után eljöttem Svédországból, így később sem tudtam meg, ki volt a svédországi szervező, aki ezt a Tóth Jánost becsmérelte a tízéves évforduló pódiumára.”

Balla Bálint berlini egyetemi tanár, szociológus úgy véli, hogy „a nyugatkeleti, tehát partikularizmus-univerzalizmus ellentét feloldásában a keresztény szellemnek fontos szerepe lehet. Ne feledjük, hogy mindkét uralkodó ideológiai rendszer a kereszténységnek nemcsak meghaladási kísérlete, hanem gyermeke is. A nyugati technikai-gazdasági civilizáció és a politikai szabadságmozgalmak, mint a partikularizmus eredeti, ma is pozitív tartópillérei, keresztény tradíciókból is merítettek. A marxizmus eszményében pedig felfedezhetjük a keresztény közösség és egyetemesség, a katalicitás visszfényét.” Ilyen felfedezésért – véleményünk szerint – a mai világban Nyugaton Nobel-díj jár, ennek kellő propagálásáért a római „Katolikus Szemle” valóban megérdemli a Lenin-díjat.

★★★

A szerkesztő elnézést kér a könyvismertetés terjedelme miatt, ami újságunkban túlméretezett. De ugyanakkor cinkosnak éreznék magunkat, ha hallgatnánk arról, hogy ez a hitében megingott csoport, római, központi helyzeténél fogva nagy veszélyt jelent az emigráció lelki épségére. Tudjuk jól, hogy sajnos nem csupán magyar vonalon erőltetik egyesek a kereszténység szellemi fegyverletelét, de különönsnek tartjuk, hogy az emigrációs magyar papság, katolikus és protestáns egyaránt, szavát sem hallatta az ökumenizmus ürügyén hangoztatott politikai szándékok miatt, olyan időkben, amikor a magyar egyház és hívek odahaza nehéz harcukat vívják, hogy egyházi intézményeik ne süllyedjenek az ateista kormányzat propaganda-csoportjaivá. Mert az ökumenizmus

magyar vonatkozásban már csak ürügy valóban, hiszen a magyar égbolt alatt a vallási különbözőségek már nem számítanak. Amikor a protestánsok már nem „balthazárkodnak”, amikor Prohászka püspök képzelte aranyhídján kétirányú, mindennapi forgalom jár, amikor a századelejei kíváncsiorlók, két világháború lövészárkainak katonái, az első és második közötti idők trianoni szegényei, végül a háború utáni keresztényüldözés vagy kivándorlás keresztényei nem kérdezték egymástól, hogy taláros vagy csuhás pap öntötte-e rá a vizet – ugyan minek ezt firtatni most és éppen itt az emigrációban? És miért fordul ebben a könyvben mindig úgy a szó, hogy abból mindig csak a katolikus pap rövidül meg?

Figyelemre méltó körülmény, hogy ezt a találkozót és ezt a könyvet nem egy jelentéktelen kis csoport hozta össze, hanem – katolikus részről legalábbis – a külföldi magyar papi, szellemi központ Rómában székelő és erkölcsi és anyagi téren a vatikáni hivatal támogatását élvező tehetséges és felkészült csoportja. Ezek az írástudók bizonyára távolabbra látnak a hit és egyház jövőjét illetően mint mi, és ezért elgondolkodtat, hogy nem az ellenállást, hanem a behajlást ajánlják nekünk, híveknek, abba a szellemi irányzatba, amely az új, a jobb világ ígéretével, egy világot átfogó nemzetközi szervezőhatalom kiépítését üdvözli. De mi, egyszerű hívek, féljük ettől az új miasmától mindazt, amit eddig papjaink értékékként hirdettek: egyéni szabadságunkat, családi, nemzeti körünket.

Itt – úgy érezzük – nem a keresztény egységről van szó, hanem inkább le akarnak nyeletni velünk valamit, amitől természetünkől fogva irtózzunk. A szekularizáció nem áll meg az egyház teljes félreállításánál, hanem folytatódik az új erkölcs bevezetésével, mely minden jel szerint a szovjetember részére gyakorlatba tett életformát veszi mintaképül. Innét származik a könyvnek az a negatívuma, hogy a hitélet legválságosabb korszakában az egyház belső szerveit rágó kór helyett egy elmúlt náthát gyógyít ökumeniával, és az a pozitívuma, hogy kapcsolatok épít, megértést mutat a magyarországi egyházigazgatás iránt, amely tudvalévően az ateizmust támogató kormányzat gondozásában sorvad.

Néhány emigrációs lapnál tapasztalható bizonyos lelki letérelés kézcsohk magasságra, a kancsukás ember elé. Nem mindig állapítható meg, hogy pénzért nyúlik a térdkalács, vagy félelemből, vagy jó időben tett helyezkedésből. Tudjuk, a betűnek irtózatoss közvéleményformáló ereje van: a legképtelenebb ostobaságból is lehet – kellő propaganda után – közhajt teremteni. Az, ami a „Katolikus Szemle” kiadványából felénk árad, ma még csak filozófiai okoskodás, betűzuhag, papírjövő. De ez a fajta propaganda anyag ma már tonnaszámmra ömlik rá a nyugati ember agyára. A sioni ökumenikus istentisztelet résztvevői még elmondták, de fülük már be nem fogadta a Lectio brevis-t: „Józanok legyetek, vigyázzatok, mert ellenségtek, az ördög, mint ordító oroszlan szeretjék és keresi, kit elnyeljen. Álljatok ellene a hitben szilárdan.”

★★★

Az ismertett könyv „... hogy mindnyájan egyek legyenek”, Katolikus Szemle kiadása, Róma 1971.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 00193 Roma, Via della Conciliazione, 44. Italy. A könyv ára : US \$ 1,50.

(Ausztráliai Magyarság, 1973. május)